

THESIS XVII.

23 Actus fidei requirit praevium iudicium credibilitatis. Quod quidem iudicium non in vaga quadam sentimentalitate, neque in aspiratione et indigentia animi religiosi fundari debet, ut hodierni fautores methodi immanentiae, protestantico spiritu plus minusve imbuti dicunt. Sed fundetur necesse est in rationibus per quas innotescit factum revelationis seu locutionis Dei, iisque vel absolute vel respective certis, id est, pro captu et conditione uniuscuiusque excludentibus dubium prudens. Denique haec eadem credibilitatis motiva, salva interim quoad rudes humana auctoritate parentum seu magistrorum, reponuntur in externis signis, miraculorum praesertim et prophetiarum, ad quorum persuasibilem considerationem interior gratia hominem movet et adiuvat, quin absolute eam suppleat, loquendo saltem de lege ordinaria.

Tria hic praestanda sunt. Oportet enim primo adstruere necessitatem iudicii credibilitatis. Secundo removere fundamentum quod huic iudicio hodierni novatores assignant. Tertio declarare fundamentum verum cum propriis eius rationibus ac motivis secundum diversas conditions personarum.

§ I.

Quoad primum res versatur in aperto, quia assensus fidei divinae est assensus voluntarius quidem, sed plane rationabilis. Voluntas autem nequit rationabiliter imperare fidem, nisi obiectum per prius proponatur ab intellectu ut credibile; et hoc fit per certum atque evidens iudicium credibilitatis. Ergo de necessitate praevii huius iudicii nullus esse potest dubitandi locus. Unde S. Thomas Quaest. I, a. 4 ad 2um: « Ea quae subsunt fidei dupliciter considerari possunt. Uno modo in speciali, et sic non possunt esse simul visa et credita. Alio modo in ge-

« nerali, scilicet sub communi ratione credibilis, et sic sunt visa ab eo qui credit. Non enim crederet nisi videret ea esse credenda vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid eiusmodi ». Et hac de causa Concilium Vaticanum cap. 3 de fide, asserit, *fidei assensum nequaquam esse motum animi caecum.*

De supernaturalitate quoque eiusdem iudicii prout ad supernaturalem fidei actum (id est ad actum credendi sicut oportet) requisiti, minime ambigere licet, iuxta ea quae in tractatu de gratia contra Pelagianorum et Semipelagianorum errores declarari solent. Si quis, inquit Patres Arausicani, *per naturae vi- gorem bonum aliquod quod ad salutem pertinet vitae aeternae, cogitare ut expedit, aut eligere posse confirmat absque illuminatione et inspiratione Spiritus Sancti, haeretico fallitur spiritu, non intelligens illud Apostoli: Non quod idonei simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Et ideo S. Thomas loco mox citato ad 3um, et art. seq. ad 1um, non dubitat attribuere ipsi infuso habitui iudicium credibilitatis, dicens quod lumen fidei facit videre ea quae creduntur; non quod, ut patet, per infusum habitum fidelis videat aut sciat illa in seipsis, sed quia per infusum habitum perficitur ad videndum ea esse credibilia, et ad iudicandum quod sint credenda. Qua autem ratione id explicare queant theologi illi qui supernaturalitatem actuum repetunt ab obiecto in quod nullo modo posset facultas naturalis, nostrum non est declarare. Ab hac enim gravissima difficultate ex praemissis in generali prolegomeno omnino liberarum. Vide ibi dicta, cap. 3, § I.

Cum igitur nulla in his occurrat specialis causa immorandi, potior sese offert ratio inquirendi circa fundamentum iudicii de quo nunc agitur. Non enim est iudicium immediatum, cui evidentiam afferat ipsa apprehensio terminorum. Oportet igitur ut evidentiam trahat ex aliqua alia notitia. Et haec notitia est quae nomine fundamenti hic designatur.

§ 3.

His igitur reiectis tanquam errore plenis, dicendum in primis est, nullum aliud legitimū fundamentū iudicīi credibilitatis esse aut excogitari posse, praeter notitiam certam de facto locutionis seu revelationis Dei. Quod quidem in terminis plane evidens tibi erit, si modo credibilitatem intelligas in ordine ad fidem quae vere sit propter auctoritatem Dei revelantis. Sed termini illi sunt diligenter considerandi.

Assignatur primo pro fundamento praesentis iudicii, *illud quo suadetur existentia revelationis*, non revelatio ipsa. Ipsa enim revelatio est motivum fidei secundum se, ut dictum est in propositione praecedenti, nam ideo credo quia revelavit Deus. At rationes per quas innotescit revelationis factum, sunt motivum iudicii credibilitatis, nam ideo credibilem iudico fidem christianam, quia appareat Deum illam revelasse, et universim loquendo, illud in quocumque ordine credibile dicitur et est, quod constat dictum fuisse a teste fide digno.

Assignantur deinde rationes, non qualescumque, *sed certae*; per rationes certas nunc intelligendo eas quae saltem excludunt omne dubium prudens. Non enim plus requiri potest, sed nec etiam minus. Non plus, quia semel ac prudenti dubio locus iam non est quoad divinae revelationis existentiam, nihil etiam deest quominus rationabilis appareat fides, eoque ipso pro credibili habeatur quidquid sub proposita revelatione cadit⁽¹⁾. Sed nec

⁽¹⁾ Recole ea quae in introductione de evidentiā credibilitatis dicta sunt, necnon et de distinctione eius ab evidentiā in attestante; nam ex notionibus ibi praemissis facile colliges omnia quae in praesenti sunt attendenda. — Colliges primo, posse esse evidentiā credibilitatis sine ulla in attestante evidentiā, sicut cum ex auctoritate aliorum, et non ex rationibus ad ordinem scientiae pertinentibus, veracis attestantis locutio tibi innotescit. — Colliges secundo, posse esse e converso evidentiā in attestante sine ulla evidentiā credibilitatis prout nunc de credibilitate loquimur, sicut cum in casu particulari evidenter excluditur possiblitas erronei vel fallacis testimonii, quin tamen ipse attestans ap-

etiam minus, quia quamdiu dubium prudens de exsistentia motivi assensus non excluditur, recta ratio dictat non posse prudenter imperari assensum propter motivum illudmet, multoque adhuc minus assensum illum firmissimum fidei divinae. Et ideo inter propositiones damnatas ab Innocentio XI invenitur et ista: *Assensus fidei supernaturalis et utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, ino cum formidine qua quis formidet ne non sit locutus Deus.*

Ultimo tamen considerandum venit quod certitudo eiusdem notitiae, ex communi theologorum sententia dividitur *in absolutam et respectivam*. « Absoluta est quae tot tantisque motivis nititur, ut ista penetrata sufficiente respectu cuiusvis intellectus, etiam sagacis et acuti. Respectiva dicitur, quae nititur motivis talibus, vel ita consideratis, ut ea satis sint ad cognitionem quae excludat omnem de opposito formidinem prudentem, non quidem respectu intellectus cuiuscumque, sed alicuius duntat, ratione particularis dispositionis, verbi gratia quia vel puer vel idiota vel non admodum sagax est, qui nequeat omnia comprehendere⁽¹⁾ ». Respectiva ergo appellatur, ratione habita status imperfectionis intellectualis in quo quis versatur. Non quod, ut

pareat dignus cui fidatur. — Colliges tertio, posse esse simul evidentiā in attestante cum evidentiā credibilitatis, sicut cum scitur evidenter, testimonium datum ab eo fuisse qui nunquam falli, nunquam fallere potest. — Verumtamen quarto, apprime considerabis quomodo, hoc etiam casu supposito, utriusque evidentiāe conditiones non necessario eadem sunt. Nam si imperfecta tantum sit evidentiā de auctoritate aut de facto locutionis Dei, non ideo imperfecta tantum sequitur evidentiā credibilitatis. Quippe evidentiā credibilitatis versatur circa rem ut prudenter affirmabilem propter attestantis auctoritatem. Atqui perfecte evidens est rem esse sic prudenter affirmabilem, etiamsi de auctoritate et attestatione non habeatur plus quam certitudo excludens dubium prudens. Proinde certitudo iudicii credibilitatis fundatur quidem supra certitudinem notitiae auctoritatis ac locutionis divinae, non tamen reduplicando supra certitudinem directam quae de utroque obiecto habetur, sed supra certitudinem quasi reflexam cum qua appareat non esse omnino locum admittendi rationabilem formidinem.

⁽¹⁾ Wirceburg. de Virt. n. 172.

apprime notandum est, principia certitudinis varient secundum diversitates personarum, quasi scilicet id quod pro me est verum, pro te sit falsum, aut vice versa. Sed quia in ordine ad prudentiam assensum, aliqua regula est quae habet applicacionem in uno, et non habet in altero, pro variis uniuscuiusque conditionibus. Regula enim prudentiae fert, (et non dico nunc prudentiam in eodem sensu quo solet accipi cum de prudentiae virtute sermo est, scilicet per ordinem ad agibilia, sed in sensu quodam derivato, prout analogice applicatur regimini vitae intellectualis per ordinem ad cognoscibilia): regula, inquam, prudentiae fert ut in iis necessariis quae per nosmetipsos videre non valemus, stenus auctoritati eorum quos naturalis rerum cursus eruditores assignavit, modo scilicet nihil in contrarium occurrat quod ab eorum ductu conscientiam revocet. Et hinc est quod pueri etiam et rudes prudenter credunt fide humana ea quae de historia revelationis a parentibus vel parocho aliisve magistris accipiunt, et sic iudicium pro suo captu suaque conditione certum sibi efformant, quod christiana doctrina sit tamquam a Deo orta creditibilis et credenda.

Si ergo rationes quaerantur in quas resolvitur notitia de facto divinae locutionis, dicendum est quod sunt diversae pro diversis personarum conditionibus. Sed semper gravissimus error erit vitandus, eorum scilicet qui fundamentum credibilitatis absolvunt a criteriis extrinsecis seu obiectivis quibus Deus suam revelationem velut sigillis divinis cognoscibilem fecit. Quem errorem a principiis Protestantismi vel immediate vel mediate fluentem confixit Concilium Vaticanum can. 3 de fide, inquiens: « Si quis dixerit, revelationem divinam externis signis credibilem fieri non posse, ideoque sola interna cuiusque experientia aut inspiratione privata homines ad fidem moveri debere, anathema sit ». Et absit quidem ut limites omnipotentiae Dei praestituamus, nemusque eum aliquando efficere per solam operationem suam in interiori homine, ut ei affulgeat talis notitia revelationis quae iudicio credibilitatis inconcussum praebeat fulcimentum. Sed solum negamus id contingere de lege ordinaria, quia id non fert ordo regularis et humanae naturae consentaneus, a divina Pro-

videntia institutus; in quo quidem longe a periculo illuminismi et vesanae hallucinationis, per supernam gratiam intellectus adiuvatur ad penetrandum et capiendum vel motiva vel criteria externa, uniuscuiusque capacitati adaptata ac proportionata.

Et de motivo quidem auctoritatis humanae, quod respectivam tantum certitudinem de historica existentia revelationis in animis simplicium aggenerare natum est, multa habentur Levit. X-XI, et Deuter. I-IV, ubi mandat Deus sacerdotibus docere populum legem ac caeremonias. Idem quoque officium postea iniungitur parentibus: *Narrabis ea filiis tuis*, inquit Deuter. VI-7. Et ibid. XXXII-7, dicitur minoribus: *Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi, maiores tuos, et dicent tibi*. Denique Christus Dominus Matth. XXIII-1, locutus est ad turbas et discipulos suos dicens: *Super cathedram Moysi sederunt Scribae et Pharisei; omnia ergo quaecumque dixerint vobis servate et facite*, ubi eadem oeconomicia tanquam a Deo provisa confirmatur. — De criteriis vero quae in se inspecta absolutam prae quolibet intellectu certitudinem parere nata sunt, haec habet Vaticanum cap. 3 de fide: « Ut fidei nostrae obsequium rationi consentaneum esset, voluit Deus cum internis Spiritus Sancti auxiliis externa iungi revelationis suae argumenta, facta scilicet divina, atque imprimis miracula et prophetias, quae cum Dei omnipotentiam et infinitam scientiam luculenter commonstrent, divinae revelationis signa sunt certissima et omnium intelligentiae accommodata ». Et infra: « Deus per Filium suum unigenitum Ecclesiam instituit, suaque institutionis manifestis notis instruxit, ut ea tanquam custos et magistra verbi revelati ab omnibus posset agnosciri. Ad solam enim catholicam Ecclesiam ea pertinent omnia quae ad evidentem fidei christiane credibilitatem tam multa et tam mira divinitus sunt disposita. Quin etiam Ecclesia per se ipsa, ob suam nempe admirabilem propagationem, eximiam sanctitatem, et inexhaustam in omnibus bonis fecunditatem, ob catholicam unitatem invictamque stabilitatem, magnum quodam et perpetuum est motivum credibilitatis, et divinae suae legationis testimonium irrefragabile. Quo fit ut ipsa veluti signum levatum in nationes, et ad se invitet qui nondum

§ 2.

Quaeritur ergo, cui fundamento inniti debeat iudicium quo credibilis et credenda iudicatur fides christiana. Et primo est responsio Protestantum. « Inter Protestantes illos qui revelationem christianam se admittere profitentur, multi sunt qui reiectis criteriis ad cognoscendum et probandum factum revelationis idoneis, unice provocant ad internam experientiam, ad sensum religiosum, ad testimonium spiritus, ad immediatam certitudinem fidei. Valorem itaque aut necessitatem motivorum credibilitatis quae inducantur ex miraculis, prophetiis adimplitis, etc., vel omnino negant, vel ea solum admittunt tanquam subsidia quaedam si fides iam supponitur; quia ut aiunt, ipsa huiusmodi facta nisi per fidem iam suppositam cognosci non possunt. Iam Pseudo-Reformatores verbum Dei genuinum ex sapore et gustu discernere consueverant, ad quem finem in unoquoque homine fidieli ponebant immediatum testimonium Spiritus Sancti. Recentiores vero eadem methodo retenta, huic testimonio Spiritus Sancti plerumque substituunt naturalem sensum religiosum vel *indigentiam animi religiosi*, per quem sensum immediate, et quin veritas revelata ex criteriis extrinsecis nobis fiat credibilis, religionem christianam amplectamur tamquam veram et divinam. Neque desunt alii qui doceant, facta illa supernaturalia non posse intelligi tanquam motiva credibilitatis, nisi fides iam presupponatur, et propterea ipsum factum revelationis homini qui fidem nondum suscepit, demonstrari non posse, ac proinde certam persuasionem de veritate facti revelationis seu de revelationis existentia non posse praecedere ad susceptionem fidei christiana, sed absque huiusmodi persuasione per divinam gratiam produci fidem ita, ut haec sit spontaneus et immediatus actus rationis ». Haec de Protestantum sensu, ad Patres Vaticanos referebat annotator in primum schema constitutionis de doctrina catholica (¹). Et

(¹) Collect. Lacensis, appendix ad acta Concilii Vaticani, Tom. 7, pag. 528.

omnia inveniuntur consentanea fundamentali principio emancipationis a regula seu auctoritate ecclesiastici magisterii. Ideo enim primi Reformatores credibilitatem dixerunt esse repetendam ex privata Spiritus Sancti inspiratione qua unicuique patefit quid sit pro genuino Dei verbo recipiendum, quia hoc semel posito, sequebatur repudiandam fore institutionem visibilis Ecclesiae divinis signis ac notis exterius instructae, ut ipsa ab omnibus tanquam proxima ac vivens fidei regula agnosceretur. Verumtamen immediatum istud Spiritus Sancti testimonium, praeterquam quod sat chimaericum esse videbatur, a mente rationalistica nimium dissibebat. Unde paulatim ventum est ad sistema naturalismo conformius, et posuerunt sentimentalitatem religiosam, a qua haberetur discerniculum experimentale veri verbi Dei, legitimique sensus eius. Quod quidem commentum adhuc magis praecludebat verae fidei theologicae viam, sed semper erat in plena harmonia cum principiis Reformationis.

Porro ex hoc fonte protestantico rivuli iam largiter emanarunt. Inde orta nuperime methodus quam *immanentiae* appellant, apprime cohaerens cum Kantiana sapientia, specialeaque formam exhibens haeresis semirationalisticae. Auctoribus eius, (quibus necessaria philosophiae conditio est spoliatio totius hominis realis, et abdicatio omnium communium criteriorum ad usum profani vulgi existentium), sacrosanctum hoc principium affulget: Nullam esse veritatem alicuius valoris quoad nos, nisi aliquo saltem modo sit *autonoma* et *autochtona*; autonoma, id est ex solis legibus rationis purae dependens; autochtona, id est ex intimis nostris pullulans (¹) Cum igitur factum locutionis divinae prout

(¹) Αὐτοχθόνος, ab αὐτῷ et γῆν, indigena, aborigena, habens originem a terra. Nota verbum quod pars magna est fortunae systematis. Solet enim vulgus maxime commoveri verbis novellae fabricae quae ipso suo sono continere videntur aliquid valde scientificum, et nescio quam gnosim transcendentem atque sublimem. Et simile est cum aliquis habens morbum vulgarem, vadit ad medicum qui malum nominat cum tribus radicibus graecis. Statim animum sumit aegrotus, confidens quod in manibus medici tantae scientiae, infallibilis curatio sit. At saltem innocua tunc illusio est, imo et benefica etiam magis, quia morales addit

miraculis et prophetis et aliis obiectivis signis sigillatum, inter veritates autonomas atque autochtonas nequaquam computetur, consequitur quod ex hac parte quaerendum non est fundamentum iudicii credibilitatis; nihil enim ibi invenire est quod intelligentiae modernae accommodatum sit. Sed quisquis autochtonice supra semetipsum considerationem mentis reflexerit, in semetipso inveniet indigentiam, aspirationem, expansionis necessitatem, cui non satisfit nisi per receptionem supernaturalis religionis. In hac ergo *indigentia animi religiosi* fundabitur iudicium quo receptibilis et credibilis iudicatur christiana revelatio.

Levis sane et supra arenam fundata constructio. Statim enim mentem subit quaestio, quid tandem nexus sit inter subiectivas naturae aspirationes et existentiam revelationis, praesertim revelationis veritatum supernaturalium, et huius numero revelationis in individuo signatae ac determinatae quam catholica praedicat Ecclesia. Forte si methodo scholastica suum processum apologeticum auctores illi exponere rogarentur, non sine difficultate logicam rerum continuationem scientificamque concatenationem ostenderent. Forte etiam haud facile sese expedirent sive ab erroribus iam pridem in Baio damnatis quoad transcendentalitatem gratiae respectu naturae, sive ab errore negationis duplicitis illius ordinis cognitionis quem adserit Vaticanum prout perpetuus Ecclesiae catholicae consensus tenuit et tenet. Sed haec placet transmittere, ne ad ea quae praesenti indagini sunt extranea, divagari videamur, et breviter nunc dico methodum illam autochtonam nihil minus secum ferre quam ruinam radicalem fidei theologiae.

Etenim si illud credibile et credendum asseritur, quod et quatenus indigentiae expansionis naturae nostrae noscitur confluere, id demum credere oportebit quod congruit, id discredere quod non congruit. Ratio credibilitatis non amplius assignatur divinae auctoritatis interventus; unde statim est consequens

vires, quae ad corporis sanitatem recuperandam plurimum iuvant. Hic autem non ita, sed sub vana illa vanae scientiae larva fides pellitur, et in barba sua diabolus ridet.

quod fidei ipsius formale motivum eadem haec auctoritas esse omnino non possit. Denique secundum diversas subiectorum affectiones aequali titulo credibilitatis gaudebunt Mahometismus, Bouddhismus, et quidquid aliud vere autochtonum invenire est in longa serie adinventionum humanarum. Retines igitur verbum *credere*, sed vocabulum retinendo fucum facis. Nam pro te, credere non amplius idem est ac assentiri veritati propter Dei revelantis auctoritatem, sed nihil aliud significat aut significare potest, quam tenere doctrinam qualemcumque absque ratione obiectiva propter solam exigentiam subiectivam; quae etiam exigentia in diversis individuis diversa erit, secundum quod diversam a natura sortiti erunt indolem, vel ad mahometanum vel ad evangelicum paradisum plus minusve proclivem. — Et confirmatur, quia methodus autochtona tota emergit ex intimis visceribus philosophiae Kantiana, cui non modo nihil est certum, sed nec esse potest, cum adhuc quaerat pontem quo ab ideis ad obiectivas realitates transitus fiat, imo huius pontis architectum neandum natum et nusquam nasciturum asseveret. Quare, dum Neo-Kantiani qui catholico nomine gloriari volunt, suum nobis afferunt sistema credibilitatis, remoto nunc omni fuso verborum, in substantia sic loquuntur: *Nos nihil scimus, et nihil de nihilo. Quid enim est veritas? In ordine phaenomenorum conclusi sumus, quin ad numena unquam pateat accessus. Experimur tamen quasdam aspirationes quibus aliter satisfieri non potest quam credendo, id est, voluntarie inhaerendo quibusdam doctrinis, omni licet sufficiente ratione destitutis. Oportet igitur credere. Sed haec ipsa credendi necessitas an vera sit potius quam apparenſ, sciri adhuc non potest, et ideo a primo ad ultimum, credere oportet quod oportet credere.* In his demum intima est ac pura totius systematis medulla. Et sunt qui putant haec patrocinari causae fidei christiana! Sunt et alii qui partem saltem veritatis ibi quaerunt, et selectione quasdam pretiosum a vili separare vellent!